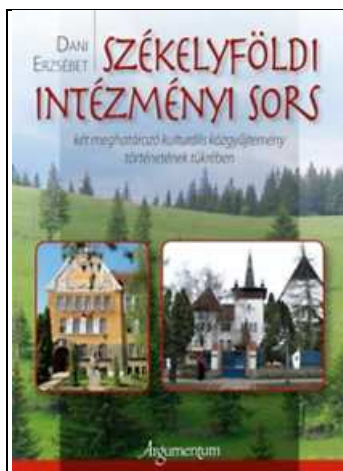

Bástyák a végeken

Dani Erzsébet: Székelyföldi intézményi sors című kötetének margójára

Székelyföldi intézményi sors két meghatározó kulturális közgyűjtemény történetének tükrében / Dani Erzsébet. – Budapest : Argumentum, 2015. – 339 p. : ill. ; 20 cm

Bibliogr.: p. 251–266.

ISBN 978-963-446-744-1

Az erdélyi magyar kultúra a Kárpát-medence magyar kultúrájának szerves része, amely a nagyobb anyanemzet európai értékrendje szerint, a befogadó-tagoló kultúra (*Németh János István*) szabályainak mentében gyarapodik, s egyben önfejlődésében pedig gazdagítja az egységes magyar kultúrát. A XIX. században a polgári nemzeti lét és tudat kibontakozott Magyarországon, amelynek nyomán a kultúra intézményesülése is megtörtént: egyetemek, múzeumok, könyvtárak, színházak, kollégiumok stb. mint társintézmények sorakoztak fel a katolikus és a reformált egyházak templomai mellé. A XX. században a nyugat-európai államok érdekei szerint széttagolt nemzettestek önvédelmét is szolgálták az intézmények. A kötet elé választott mottó, *Klebelsberg Kunó* kultúrminiszter szavai máig igazak, a nemzeti kultúra intézményeit „bástyáknak” nevezte, s ezek a bástyák különösen a „végeken” ma is a nemzeti és európai identitást erősítik.

A szerző két könyvtár történetét írja meg, s abban benne rejlik a tipikus erdélyi intézményi sors feltárása az alapítástól az intézménnyé váláson át az állami rendszerekbe való betagozódásig. A *Székely Nemzeti Múzeum* és könyvtára, a *Haász Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára* eredete nem különbözik az erdélyi társaitól abban, hogy ezek az intézmények magánadományokból születtek, mint korábban a *Teleki Téka*, a mai *Teleki-Bolyai Könyvtár* is. *Cserey Jánosné* adománya és *Vasady Nagy Gyula* szervezői érdeme nyomán keletkezett a XIX. század végén az előbbi intézmény; a történetíró *Bethlen János* és *I. Apafi Mihály* fejedelem iskola- és könyvtár-alapítása teremtette meg a XVIII. században a szervezeti alapokat.

A szerző történeti szálakra fűzi fel az intézmények fejlődésének mozzanatait, s mindezeket beilleszti az adott kor társadalmi háttér-összefüggéseibe, a magyar kultúra intézményesülési folyamatába, így a kutatómódszertanát a multidiszciplináris szemlélet jellemzi: könyvtártudomány, történelemtudomány, művelődéstörténet, művelődésszociológia, szociálpszichológia (identitáselmélet), szervezetszociológia, a politikatudomány nézőpontjait egyaránt felfedezzük a kötetben. Ez a sokdimenziós tudományos megközelítés helytálló, hitelesebbé és árnyaltabbá teszi az intézmények időbeli formálódását, a funkcióinak megformálódását, a politikai hatalommal való közel száz éves „vitájának” igazságát. A mai társadalomtudományi írások zöme nem korlátozódik egy-egy tudomány kizárólagos területére. *Karl Mannheim* a „kultúrszociológia” diszciplináját így védelmezi 1945-ben a „Jelenkori szociológia feladatai” című kötetében: „azokat a történelemsorozatokat, amelyeket a szellemtörténeti szaktudományok, valamint a közgazdaság- és társadalomtörténet szerteszakítottak, szintézisbe meri foglalni. Nem a szociológus telhetetlen mértéktelenségét kell okolnunk, ha jól körülhatárolt szakterületét elhagyja, amit a szaktudományok néha megdöbbenéssel vesznek tudomásul. Ennek

oka a valóság maga. Mert a valóság nem tette meg azt a szívességet a részterület kutatóinak, hogy gondosan körülhatárolt szakterületen fejlődjék...”

Dani Erzsébet a társadalom élő folyamatában képes vizsgálni az intézményi sorsot, amely mögött egy népcsoport önmegtartó kulturális harca folyik. Egy-egy adott korban kiemelkedő vezető személyiség és a hatalom küzdelmét bemutató drámában a nemzeti identitást és a nemzet megmaradásának hitét soha fel nem adó tudós hazafiak harcát látjuk a nembeliség fokán, s a mindennapi konfliktusok szintjén is. A kutató elkötelezett, belülről fakad a választott témához kötődése. Nem az anyaországi kutató rácsodálkozásával, tudatos felelősséggel a nemzet iránt vagy „aktuális téma” felismerésével vállalja az új eredményeket. A tudatos felelősségvállalás a „kishazában” született, abban felnőtt ember magyar gyökeréből, a harcos magyar-erdélyiség családi örökségéből, az erdélyi lét közvetlen megtapasztalásából, világos értékrendjéből, s közösség iránti elkötelezettségéből fakad.

A könyve figyelemfelhívó, a székelyföldi két intézmény tipikus sorsát összeköti a szigetszerűen elszakadt nemzettest megtartásának szándékával, az egységes nemzeti kultúra „virtuális valóságával”. Mintát ad arra, hogy a székelyföldi intézmények hogyan védhetik meg kulturális kincseiket. Felderíti, milyen áron és módon lehetnek eredményesek békésebb és viharosabb történelmi korszakokban a székely-magyar kultúrát őrző intézmények. Egy-egy karizmatikus vezető, tudós személyiség önfeláldozó, heroikus erőfeszítése, az adott helyzet determinációjának a felismerése újabb és újabb stratégiákat, taktikát formálnak, és bizonyítják, „ha a nemzetben lakozó szellemi és erkölcsi erőket megtartani és gyarapítani képesek vagyunk, akkor a nemzet nincs elveszve”. (Klebsberg Kuno)

A kötet az erdélyi székely-magyarság modern kori öndefinícióját, a nagyobb nemzettesthez tartozás szálainak a kimunkálását is segíti, a tudóskarizmatikus vezetők erkölcsi példáját adja a mai erdélyi közösségek vezetőinek, miként lehet hasznosan, eredményesen szolgálni közös magyar kultúránkat. A szerző nemcsak azonosul az erdélyi magyar kultúrát sikeresen mentő politikai-művelődéstörténeti nagy személyiségekkel, hanem akaratlanul is korábbi munkáival és a jelen kötettel azok közé illeszkedik. Imponáló a szerző hatalmas szakirodalom-ismerete és -feltárása, visszanyúl az eredeti forrásokhoz, feltár újabb dokumentumokat, és az élő mai szervezetet is vizsgálni és bemutatni képes. Dani Erzsébet könyve mind az értelemhez, mind az érzelemhez szól, de a tudományok egzakt nyelvén, az elfogultság, részrehajlás elkerülésével. A kutatása adatai, bizonyító erejű dokumentált tényfeltárása alapján kapott következtetései is kellő tudományos távolságtartó tények. Ez a kötet – amellet hogy önállóan, egységes megformáltságában jövőbe mutató, új eredményeket feltáró tudományos igényű munka, egyben más kutatók forrása is lesz. A lendületes, veretesen szép nyelvezete, jól tagolt szövege, logikusan felépített táblázatai és argumentumrendszerei, az igényes kivitelű fotók külön is élvezhetők, és bizonyos, hogy nemcsak a tudósok, hanem a kultúra tudománya területén érintett szakemberek számára, a művelődéspolitikai „csinálói” és a magyarságukat ápoló és féltő laikusok számára is izgalmas olvasmány.

A kötet az *Argumentum Kiadó* gondozásában és a *Nemzeti Kulturális Alap*, továbbá a debreceni *Universitas Alapítvány* gondozásában jelent meg.

Sári Mihály
(Eötvös József Főiskola
Társadalomtudományi Intézet)